

‘Op een eilandje zit ik toch al, dan liever samen met anderen.’

Het belang van peercontacten voor hoogbegaafde kinderen

De belangrijkste hulpvraag van de kinderen die ik in mijn praktijk zie, is dat ze zich gezien en begrepen willen voelen. Hoogbegaafde kinderen ervaren vaak bewust of onbewust een gevoel van ‘anders zijn’.

Kinderen hebben een peergroep en goede vrienden nodig bij wie ze zich veilig en geaccepteerd voelen en met wie ze interesses delen.⁶ Onder een peergroep wordt verstaan: ‘een groep mensen uit de samenleving die een vergelijkbare leeftijd, status, belang of belangstelling hebben en gemeenschappelijke gedragscodes’. Met betrekking tot hoogbegaafde kinderen wordt ook wel gesproken van ontwikkelingsgelijken. Zij zoeken vriendschappen vaak bij andere hoogbegaafde kinderen van ongeveer hun eigen leeftijd, of bij oudere kinderen die misschien niet hoogbegaafd zijn maar wel bovengemiddeld intelligent. Ook zoeken ze naar kinderen met een beeld van vriendschap dat overeenstemt met dat van henzelf.³

‘Om de waarheid over mijzelf te weten te komen moet ik die waarheid via de ander verkrijgen. De ander is voor mijn bestaan onmisbaar, en even onmisbaar bovendien voor de kennis die ik van mijzelf heb.’

Jean-Paul Sartre (1905-1980)

Voor hoogbegaafde kinderen is het niet eenvoudig om echte *peers* te ontmoeten. Zij ontwikkelen zich asynchroon: hun intellectuele, sociale, emotionele, lichamelijke en chronologische leeftijd kunnen sterk uiteenlopen. Ontwikkelingsgelijken zijn daardoor moeilijk te vinden. Zeker in ons onderwijssysteem, waarin kinderen in homogene leeftijdsgroepen worden ingedeeld. Bovendien gaat hoogbegaafdheid vaak samen met gevoeligheid, introversie, perfectionisme en rechtvaardigheidsgevoel, allemaal factoren die invloed hebben op vriendschappen.⁶ Emotioneel gevoelige kinderen lijken extra voelsprietten te hebben: het voelen van een

*emotionele connectie en het bewustzijn van ander-mans gevoelens zijn bij deze kinderen verhoogd. Hun eigen gevoelens kunnen hevig, complex en ambivalent zijn, en relaties zijn voor hen extreem belangrijk.^{1,7} Al op de peuter- en kleuterleeftijd merken hoogbegaafde kinderen op dat hun klasgenootjes nog niet kunnen tellen of lezen, dat ze een beperkter vocabulaire hebben en spelletjes leuk vinden die zij al veel eerder leuk vonden.^{2,7} Kinderen die verbaal sterker zijn, blijken meer problemen te hebben in relaties met leeftijdgenootjes.⁴ Hun grote woordenschat zorgt al snel voor communicatieproblemen.

De vierjarige Brian spreekt op maandag met zijn klasgenootje Peter af om op woensdagmiddag samen te spelen. Woensdag na schooltijd stapt Brian op het schoolplein op Peter af om met hem mee te gaan. Peter is het speelafsprakenje echter vergeten, en zijn moeder meldt dat hij die middag helaas ook niet kan. Brian begrijpt er niets van en is zeer teleurgesteld. Brian heeft al een goed overzicht van de dagen van de week en bovendien een sterk rechtvaardigheidsgevoel, en begrijpt niet dat dit bij Peter anders werkt.

Een gebrek aan peercontacten zorgt ervoor dat hoogbegaafde kinderen gelijkheid en gedeelde ervaringen missen op het gebied van inzicht, humor, moreel denken, rechtvaardigheidsgevoel, gepassioneerde betrokkenheid en scherpzinnigheid. Dit kan zorgen voor een gevoel van onvrede en ‘anders zijn’. Deze kinderen kunnen zich geïsoleerd en eenzaam gaan voelen¹ en zich zelfs gaan afvragen of er met hen iets mis is.

Sociale isolatie is dus geen gevolg van hoogbegaafdheid op zich, maar van het gebrek aan ontwikkelingsgelijken aan wie deze kinderen zich kunnen spiegelen. Hoe begaafder het kind is, hoe groter de kans dat hij problemen zal ervaren in sociale relaties met leeftijd-

* De nummers verwijzen naar de literatuurlijst.

door Geke Maes

stadium van ego-ontwikkeling van een kind te bepalen. De verschillende stadia komen, door verschillen in de snelheid en mate van ontwikkeling, bij mensen van verschillende leeftijden voor.

'Ik zou graag een vriend willen die is zoals ik.'

Het eerste stadium is het bewustzijn van een afzonderlijke identiteit. Daarna komt het impulsieve stadium, waarin het gaat om de vervulling van eigen behoeften en het accent ligt op samen dingen doen, letterlijk sociale interactie. In het zelfbeschermende stadium heeft de persoon de ander nodig voor hulp en plezier, maar mogen zij onafhankelijkheid niet in de weg staan. Een goede vriend is dan iemand die je helpt, die voor je opkomt, die je niet verradt en met wie je plezier kunt beleven. In het conformistische stadium zijn relaties en interacties van grote waarde, puur vanwege het plezier en de gezelligheid; het gevoel van eigenwaarde wordt bepaald door sociale eigenschappen.

In het zelfbewuste stadium staat reflectie op de eigen gevoelens, wensen en eigenschappen centraal. De persoon heeft de behoefte om 'zichzelf' te zijn, wat gepaard kan gaan met de angst om afgewezen te worden. In het verantwoordelijke stadium wordt zelfwaardering belangrijker dan de waardering door anderen, en speelt zelfontplooiing een belangrijke rol. De persoon voelt zich verantwoordelijk voor zijn eigen opvattingen, persoonlijkheidskenmerken, gedrag en hoe hij het leven inricht. Ten slotte is er in de individualistische en autonome stadia een gevoel van innerlijke eenheid, persoonlijke identiteit en een algemene levensvisie. In relaties staat erkenning van individualiteit en authenticiteit van de ander op de voorgrond.⁸

Hoogbegaafde kinderen hebben vaak ideeën over vriendschappen die veel volwassener zijn dan die van leeftijdgenoten^{3,6} en dit verschil is groter op jonge leeftijd. Ook hebben meisjes andere verwachtingen van vriendschappen dan jongens, waarbij meisjes meer onderscheid maken tussen 'beste vriendinnen' en 'gewone vriendinnen' en hogere niveaus van intimiteit, loyaliteit en vertrouwen laten zien dan jongens. Jongens die uitzonderlijk vroeg beginnen met het zoeken naar intimiteit, lopen dan ook een nog groter risico op sociale isolatie dan meisjes van dezelfde leeftijd.³ Bij uitzonderlijk hoogbegaafde kinderen resulteert de combinatie van het ervaren van sociale isolatie in de klas, het voortdurend aanpassen om zich te conformeren aan de groep, en een gebrek aan cognitieve uitdaging, vaak tot extreme en voortdurende intellectuele en emotionele frustratie.² In een omgeving die niet

genootjes, en hoe meer hij het gevoel zal krijgen dat er iets mist in vriendschappen. Uit onderzoek blijkt dat de sociale isolatie die hoogbegaafde kinderen ervaren, het sterkst is tussen de leeftijden van vier en negen jaar.³

De ouders van de tienjarige Mathilde vertellen me dat hun dochter erg gevoelig is en daar vaak last van heeft. Ze denkt anders en veel dieper over dingen na. Mathilde geeft aan dat ze het gevoel heeft anders te zijn dan andere kinderen. Ze voelt zich onbegrepen en is thuis vaak somber. Mathilde vertelt zelf:

'Als iemand verdrietig is, als anderen het niet merken want diegene houdt het heel goed in, dan voel ik het verdriet aan.'

'Bij sommige dingen denk ik heel veel na. Andere kinderen denken er één keer over na en dan niet meer. Ik blijf erover nadenken.'

'Mijn brein zit volgepropt met vragen waar ik nooit antwoord op zal krijgen.'

Ego-ontwikkeling verloopt in stadia. Daarmee ontwikkelt zich ook het beeld van vriendschap. Het ego is het referentiekader waarmee sociale interacties worden vormgegeven, maar sociale interacties en relaties dragen op hun beurt ook bij aan dit referentiekader. In mijn praktijk maak ik gebruik van de *Zinnenaanvullijst Curium*, gebaseerd op de theorie van Loevinger, om het

Geke Maes (M.Sc.) is orthopedagoog. Met haar praktijk Gekend Talent richt ze zich op onderzoek bij meer- en hoogbegaafde kinderen.

aansluit, kunnen kinderen zich prikkelbaar, ongeduldig, negatief of arrogant gaan gedragen.

Om afwijzing door leeftijdgenoten te voorkomen, maskeren veel jongeren hun hoogbegaafdheid en ontwikkelen zij alternatieve identiteiten die als meer sociaal acceptabel worden gezien. Ze camoufleren hun leehonger, afwijkende interesses en verder gevorderde morele ontwikkeling. Wanneer deze aangemeten identiteit inderdaad de sociale acceptatie brengt ze zoeken, kunnen ze bang worden dit 'masker' af te zetten.² Hoogbegaafde meisjes zijn vaker bang voor sociale isolatie als gevolg van schoolsucces dan jongens; ze doen zich dommer voor om geaccepteerd te worden. Jongens laten vaker clownesk gedrag zien.

Over hoe ze zich voelt op school vertelt Mathilde: 'Op school ben ik een andere Mathilde dan thuis. Ik pas me weleens aan.'

Acceptatie door vrienden, het gevoel ergens bij te horen en contact met ontwikkelingsgelijken zijn voor hoogbegaafde kinderen en jongeren noodzakelijk

om een gezond zelfbeeld en een blijvend gevoel van eigenwaarde te ontwikkelen.^{2,7} Het beste wat ouders kunnen doen om een gezonde sociale en emotionele ontwikkeling van hun kind te bevorderen, is contact met ontwikkelingsgelijken stimuleren. Hoogbegaafde kinderen bloeien op wanneer ze echte peers als vrienden hebben. Dit heeft een positief effect op hun enthousiasme, energie, prestaties, leiderschap, creativiteit, mindset, zelfbeeld en geluk.^{5,6} Uit onderzoek⁴ onder hoogbegaafde jongeren die een universitair hoogbegaafdenprogramma volgden, bleek dat zij over het algemeen hun vaardigheden om relaties met anderen te initiëren, vorm te geven en te behouden, positief beoordeelden. Dit gold niet alleen voor hun relaties met peers, maar werkte ook door in relaties met niet-hoogbegaafde jongeren.

Hoe kun je dit als opvoeder stimuleren?

- Praat met je kind over zijn beleving van vriendschappen. Wat vindt hij belangrijk in een vriendschap? Neem eventuele gevoelens van eenzaamheid serieus. Geef uitleg over zijn sociaal-emotionele ontwikkeling en de verschillen met leeftijdgenootjes, over de natuurlijke behoefte om ergens bij te horen en over vriendschap: vrienden zijn personen die in bepaalde mate met jou overeenkomen en met wie je ervaringen kunt delen.
- Als je de verwachting hebt dat het kind zou moeten kunnen opschieten met alle klasgenoten of populair zou moeten zijn, stel die dan bij. Het hebben van één of enkele goede vrienden kan voldoen aan de behoefte om met anderen om te gaan en zich geac-

'Ik wil dat ze me begrijpen.'

cepteerd te voelen.^{6,7} Dit hoeven niet per se leeftijdgenoten te zijn. Kinderen kunnen een bijzondere band hebben met een ouder iemand: stimuleer contacten met rolmodellen en mentoren. Voor emotioneel gevoelige kinderen is ook een zorgzame band met jongere kinderen niet ongewoon.¹ Sommige meer introverte kinderen hebben ook duidelijk tijd voor zichzelf nodig.

- Ga in voorschoolse en buitenschoolse activiteiten op zoek naar groepen waarbij leeftijd onbelangrijk is. Hier is meer kans om gelijkgestemden tegen te komen.
- Vanuit hun asynchrone ontwikkeling hebben hoogbegaafde kinderen vaak verschillende peergroups. Gelijkgestemden zijn te vinden op verschillende gebieden: in intellectuele bezigheden, emotionele relaties of een gemeenschappelijke interesse.⁷ Ga op zoek naar plaatsen waar je kind een diversiteit aan anderen tegenkomt met wie hij interesses deelt. Zoek deze contacten actief op of organiseer ze zelf. Voor meer diepgang is het verstandig om te focussen op een of twee gebieden van speciale interesse of talent.⁶ Denk bijvoorbeeld aan een sportclub, schaakvereniging, scouting, muziekgroep, creatieve cursus, programmeercursus, jeugdnatuurclub, jongerengroep voor sterrenkunde, spellenclub, zomerkamp, debatteergroep, filosofieclub, kerkelijke of politieke jongerengroep of deelname aan een maatschappelijk project.

De tienjarige Sven vertelt me dat hij één vriend heeft: 'Hij heeft niet zozeer ook een brede woordenschat, maar het is puur de passie voor paarden.'

- In het geval van uitzonderlijke begaafdheid is het moeilijk te verantwoorden om deze kinderen in een klas met leeftijdgenootjes te houden, wier beeld van vriendschap zo grondig anders is dan dat van hen. Een groep versnellen, speciale (plus)groepen of voltijds klassen voor hoogbegaafde kinderen kunnen dan zeer waardevol zijn.³

De achtjarige Marcel en zijn ouders overwegen de optie van onderwijs voor hoogbegaafde kinderen. Zijn moeder spreekt haar zorg uit: 'Maar ik ben bang dat je dan op zo'n eilandje komt te zitten.' Waarop Marcel zegt: 'Op een eilandje zit ik toch al. Dan zit ik er tenminste samen met anderen.'

- Door deelname aan activiteiten die specifiek worden gereorganiseerd voor hoogbegaafde kinderen, kan je kind herkenning vinden op cognitief niveau en ook op het gebied van humor, gevoeligheid, diepte, complexiteit en creativiteit in het denken.

Literatuur

- 1 Daniels, S. en M. Piechowski., *Living With Intensity*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press, 2009
- 2 Gross, M.U.M., 'The "Me" Behind the Mask: Intellectually Gifted Students and the Search for Identity'. In: Roeper Review, 20 (3), 1998
- 3 Gross, M.U.M., "'Play Partner" or "Sure Shelter": What gifted children look for in friendship'. In: The SENG Newsletter, 2 (2), 2002
- 4 Lee, S.-Y., P. Olszewski-Kubilius en D.T. Thomson, 'Academically Gifted Students' Perceived Interpersonal Competence and Peer Relationships'. In: Gifted Child Quarterly, 56 (2), 2012
- 5 Neihart, M., 'Finding True Peers'. In: Digest of Gifted Research, 2009
- 6 Robinson, N.M., 'The Social World of Gifted Children and Youth'. In: S.I. Pfeiffer (red.), *Handbook of Giftedness in Children*. New York, NY, Springer, 2008
- 7 Webb, J.T., E. A. Meckstroth en S.S. Tolan (vertaald en bewerkt door K. Jurgens en F. de Mink), *De begeleiding van hoogbegaafde kinderen*. Assen, Van Gorcum, 2000
- 8 Westenbergh, P. e.a., *Zinnenaanvullijst Curium (ZALC). Een instrument voor het meten van ego-ontwikkeling*. Handleiding. Lisse, Swets Test Publishers, 2000

Organisaties voor contact met ontwikkelingsgelijken

Pharos, vereniging van ouders van hoogbegaafde kinderen.
<http://pharosnl.nl>

Hint, belangenvereniging voor hoogbegaafde kinderen.
www.hintnederland.nl

Choochem, vereniging ter ondersteuning van hoogbegaafde christenen in kerk, school en samenleving. www.choochem.nl

HB-ontmoetingen, regionale (ouder)initiatieven.
<http://360grview.nl/ontmoetingen>

Peers2play, stichting die ten doel heeft hoogbegaafde kinderen in contact te brengen met ontwikkelingsgelijken.
<http://peers2play.nl>

IQonnect, weekenden in het teken van hoogbegaafdheid, met activiteiten voor jong en oud. www.iqonnect.eu

Squibs, Gifted Youth Peer Community. www.squibs.nl

BrightLights, online magazine en ontmoetingsplaats voor en door hoogbegaafde jongeren. www.brightlights.nl

Speelvrienden, netwerkplek voor hoogbegaafde kinderen.
www.speelvrienden.nl

- Wanneer contact leggen en onderhouden in verschillende groepen moeizaam gaat, kan hulp nodig zijn bij het aanleren van sociale vaardigheden. ■